

Bir Sorunun Cevabı

Soru: Celselerimizin birinde ıstılah olarak bidati tartıştık. Kimimiz onu, Şâri'nin emrine yönelik her muhalefet üzerine ıtlak ederken kimimiz de sadece Şâri'nin ibadetlerdeki emrine yönelik muhalefet üzerine ıtlak etmiştir... Bu hususu açıklamanızı rica ediyoruz. Allah sizi hayırla mükafatlandırsın?

Cevap:

1. Şâri'nin emirleri iki türdür:

Birinci tür: Eda edilmesi keyfiyetinin, yani infaz edilmesine ilişkin pratik uygulamaların açıklanmasıyla birlikte içerisinde emir sigası varit olan türdür. Mesela Allah Subhânehu'nun şu kavli:

"Salatı ikam ediniz." [el-Bakara 43]

Dolayısıyla bu, emir sigasıdır. Ancak bu, istediği şekilde kılması için insana terk edilmemiştir. Bilakis iftitah tekberi, kıyam, kıraat, rüku ve secde gibi eda etme keyfiyetini açıklayan başka nasslar da gelmiştir... Aynı şekilde Subhânehu şöyle buyurmuştur:

"Beyti (Kabe'yi) haccetmek Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır." [Al-

İmran 97]

Dolayısıyla bu, "talep manasında bir haber olan" haccedilmesine ilişkin bir emir sigasıdır. Ardından da haccedilmesine ilişkin bu emrin eda etme keyfiyetini açıklayan nasslar varit olmuştur...

İkinci tür: Eda etme keyfiyeti yani infaz edilmesine ilişkin pratik uygulamaları beyan edilmeksizin içerisinde amm veya mutlak olarak emir sigası varit olan türdür.

Mesela [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'in şu kavli gibi:

"Her kim ölçeği belli, ağırlığı belli ve zamanı

belli olan bir şey hakkında selef alışverişinde (para peşin mal veresiye olmak üzere alışverişte) bulunursa." [el-Buhari tahrîc etmiştir]

Burada selemi "selefi" şart cümlesi sigasıyla emretmiştir. Dolayısıyla selemin, belli ölçekte, belli ağırlıkta ve belli zamanda olmasını emretmiş ancak Şâri, eda etmeye dair uygulama keyfiyetini açıklamamıştır. Bu da; akit taraflarının birbirlerine karşı durmaları, birbirlerine Kuran'dan bir şey okumaları, ardından birer adım öne doğru ilerleyerek birbirine sarılmaları ardından da selem konusunda karşılıklı konuşmaları gibidir... Bunun ardından da icap ve kabul tamamlanmaktadır...

Mesela [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'in şu kavli gibi:

"Altın ile altın peşin olmadıkça riba olur." [el-Buhari ve Müslim]

"Altın, altın ile misli misline ve gümüş, gümüş ile misli

misline olmalıdır." [el-Buhari ve Müslim]

Dolayısıyla bunlar, "talep manasında haber olan" birer emirdir. Ancak bunlarda, yukarıdaki zikrettiklerimizde olduğu üzere bu mübadeleye ilişkin pratik uygulamalar açıklanmamıştır.

Mesela Muslim'in, " "Cenazeyi gördüğünüz zaman ayağa kalkınız." hadisinde geçtiği gibi Resul [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'in, cenaze geçtiği anda ayağa kalkılmasını emrettiği rivayet edilmiştir. Resul'ün fiili ise talep, yani emir mesabesindedir. Ancak Sallallahu Aleyhi ve Sellem, önceki misallerde açıkladığı şekilde ayağa kalkılmasına ilişkin pratik uygulamaların keyfiyetini açıklamamıştır.

Hakeza burada, eda edilmesine ilişkin pratik uygulamalarla birlikte varit olan Şâri'nin emirleri olduğu gibi eda etme keyfiyetine ilişkin tafsili pratik uygulamaları olmaksızın mutlak veya amm olarak varit olan Şâri'nin emirleri de vardır.

2- Şâri'nin, eda etme keyfiyeti varit olan emrine muhalefet edilmesi ıstılahtan bidat olarak isimlendirilir. Çünkü bu, Şâri'nin açıkladığı keyfiyet üzere olmamıştır. Nitekim lügat olarak bidat, Lisan-ul Arap'ta şöyle geçmiştir: Bidatçı, olmadığı halde bir emrin benzerini getiren kimsedir... Ve bir şeyi icat etti: Benzeri olmayan bir şeyi icat etti.

Bidat, ıstılahta da böyledir. Yani şeri bir emrin eda edilmesine ilişkin olarak Şâri'nin açıkladığı şeri keyfiyete muhalefet edilmesidir. Bu mana, bizzat şu hadisın medlulüdür. "

" *Her kim bir amel işler de onun üzerinde bizim emrimiz yoksa o reddedilir.*" [el-Buhari ve Muslim] Hakeza her kim salatında iki yerine üç defa secde ederse bidat işlemiş olur. Yine her kim Mina'yı taşıdığında yedi yerine sekiz taş atarsa bidat işlemiş olur. Her bidat dalalettir... Ve her dalalet ateştedir. Yani o, bu fiiliyle günah işlemiş olur.

3- Şâri'nin, eda etme keyfiyeti varit olmayan emrine muhalefet edilmesine gelince; bu, şeri hükümlerde vaki olur ve şayet hitap teklif olursa haram veya mekruh veya mubah şeklinde ve şayet hitap vaz'i olursa batıl veya fasit şeklinde ifade edilir. Bu da cezm veya tercih veya tahyir bakımından emre eşlik eden karineye göredir.

Mesela ilk verdiğimiz misaldeki; her kim Şâri'nin emrinin hilafına yani ölçüsü, ağırlığı ve vakti belli olmaksızın selef akdinde bulunursa, "yani selem akdi yaparsa" o bidat işlemiştir denilmez ancak bu akit Şâri'nin emrine muhaliftir denilir ki bu da muhalefetin türüne göre ya batıl olur yada fasit olur.

İkinci misalde ise; "Altını altın ile peşin olarak misli misline" emrine muhalefet edilirse, yani bir adam, altını altın ile Şâri'nin emrine muhalif olarak, yani misli misline ve peşin olmayarak değiştirirse ona, bu emre muhalefet etmesinden dolayı bidat işlemiştir denilmez ancak faizli muamelede bulunmasından dolayı haram işlemiştir denilir.

Aynı şekilde cenazede ayağa kalkmaya muhalefet edilip oturarak kalındığında da bu bidattir denilmez bilakis bu mübahtır denilir. Çünkü her iki hal hakkında da şeri nasslar varit olmuştur. Muslim, Ali Bin Ebi Talib [Radiyallahu Anh]'tan şöyle dediğini tahric etmiştir:

"Resulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ayağa kalktı sonra da oturdu." [Muslim]

"Sen dindarı olanı seç elleri kuruyasica." [el-Buhari] hadisindeki Şâri'nin emrine muhalefet edilmesi açısından da böyledir. Buna bidattir denilmez. Bilakis dindarı olmayan bir kadınla evliliğe ilişkin şeri hüküm öğrenilir. Çünkü bu emir, seçme hususundaki pratik uygulamaları açıklamamıştır. Mesela nişanlının kadının önünde durarak ayetelkürsiyi okuması, ardından bir adım ilerleyerek el-muavvezeteyni(Felak ve Nass surelerini) okuması, ardından bir adım daha ilerleyerek Allah'ın ismini zikretmesi, ardından da sağ elini uzatarak nişan teklifinde bulunması gibi.

Yine [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'in, yeminlerini çoğaltmaları neticesinde tacirlere ilişkin olarak; "

" *Ey tacirler topluluğu! Şüphesiz alış-verişte boş laf ve yemin karışır. O halde siz de ona sadaka karıştırınız.*" [Ebu Davud ve Ahmed] şeklindeki kavli de böyledir. Zira Şâri, **"ona karıştırınız"** emrini eda etmeye ilişkin tafsili uygulamaları açıklamamıştır. Bu nedenle alış-veriş yapan ve yemin eden kimse sadaka vermediğinde bidat işlemiştir denilmez ancak alış-veriş anında yemin eden tacirin tasaddukta bulunmadığına ilişkin şeri hüküm öğrenilir.

Hakeza Şâri'nin, eda edilmesine ilişkin tafsili keyfiyetini getirmediği tüm emirlere muhalefet etmek açısından olan da böyledir.

4- Şeri nassların istikrası sonucunda bidatin sadece Şâri'nin emrini eda etmeye ilişkin keyfiyetleri, yani Şâri'nin emrini infaz etmeye ilişkin pratik uygulamaları varit olan ibadetlerin çoğunda

bulunduğu ortaya çıkar. Bunun içindir ki ibadetlerin dışındakilerde bidat vuku bulmaz. Çünkü haklarında Şâri'nin emrini infaz etmeye ilişkin pratik uygulamaların varit olduğu bizzat ibadetlerdir.

İbadetlerin çoğunda diyoruz; çünkü bazılarında infaz edilmesine ilişkin pratik uygulamalar varit olmamıştır. Mesela her ne kadar cihat bir ibadet olsa da cihada ilişkin emirler mutlak veya amm olarak varit olmuştur.

"Kafirlerden size en yakın olanlarla savaşınız." [et-Tevbe 123]

"Kafirler ve münafıklarla cihat et, onlara karşı da sert davran." [Tahrim

9]

Bu emirlerin eda edilmesi keyfiyetine ilişkin naaslar varit olmamıştır. Mesela bir ayet okunarak ateş açılması bir adım atılarak bir daha ateş açılması ardından da sağa sola zikzak çizilmesi ve benzeri gibi nasıl savaşılacağı varit olmamıştır. Bunun içindir ki her kim kendisine cihadın terettüp ettiği vakitte cihat etmezse onun hakkında bidat işledi denilmez ancak cihattan geri kaldığı için günah işledi denilir.

5- Hülasası; Şâri'nin, eda etme keyfiyetini açıkladığı emrine muhalefet edildiğinde bu muhalefet, bidat olur. Şâri'nin, eda etme keyfiyetini açıklamadığı mutlak ve amm olan emrine muhalefet edildiğinde ise bu muhalefet, şeri hükümlerde vaki olur ve hitap "teklif olursa haram, mekruh ve mübah" olur, hitap "vazi olursa butlan ve fesat" olur

Zira istikra edilmesi sonucunda bidat, eda etme keyfiyeti varit olan ibadetlerin çoğunda bulunur. Bu nedenle bunlara muhalefetin vuku bulması bidat babına girer.

Muamelat ve cihadın delillerine gelince... Mutlak veya amm olarak varit olmuştur. Bu nedenle bunlara muhalefet edilmesinin vuku bulması şeri hükümler babına girer ki bunlar; "Teklif: Haram, mekruh ve mübah" veya "Vaz'i: Butlan ve fesat" tır.

H. 28 Ramazan 1430

M. 18.09.2009